

144

п. 7231 2

На правах рукопису.

УКРАЇНСКА ГРОМАДА

В ЧЛД

КОРОТКИЙ ОГЛЯД ЖИТТЯ І ЧИННОСТІ
(1928-1933)

Видання Управи Української Громади.

ПРАГА 1933.

190617

ПЕРЕДМОВА.

u 72312

З приводу п'ятої річниці існування Української Громади в ЧСР, Управа її доручила мені написати короткий огляд життя й чинності Громади за минулі роки.

Рішення Управи доручити саме мені здійснення цього завдання мотивувано було тим, що від початку існування Громади я стояв близько до керуючих її органів, а протягом останніх чотирьох років довелося мені стати на чолі Громади. У моїй пам'яті мусіло, отже, зберегтися багато фактів і подій із життя Громади за минулі п'ять років, і мені тепер легше, ніж іншим членам Управи, орієнтуватись у доволі великому архівному матеріалі Громади, на підставі якого має бути складений огляд її п'ятилітньої історії.

Характер мого завдання вказував мені обмежитись на викладі фактичної сторони минувшини Громади, уникаючи оцінки поданих фактів. Відважуюсь твердити, що минуле Громади я представив правдиво і що на складеному мною огляді не позначились із шкодою для історичної правди елементи мого особистого суб'єктивізму.

Все, що пишеться в огляді, оперте на відповідних документах, які переховуються в архіві Громади чи які я маю у власному своєму архіві. Зіставлення за всі минулі роки оборотів по касі й біжучому рахунку наводиться за даними, що їх опрацював новообраний скарбник Громади п. Юр. Коваленко.

Викладати я старався по змозі коротко та згадував чи відмічав лише важніші факти й події, окрім, зазначення моментів більш формального значіння/як персональний склад органів, певні дати і т.д./, що їх не можна оминати в огляді, подібному до нижчеподаного. При перерахуванні осіб я наводив їх прізвища за чергою, яка зазначена у відповідних документах.

Цей короткий огляд доведено до дня 24-го червня 1933.р., коли то відбулись надзвичайні Загальні Збори Громади, які вислухавши його, постановили видати його окремою брошурою з метою докладніше ознайомити з життям і чинністю Громади як членство, так і прихильників її.

Вважаю за свій приємний обов'язок тут із вдячністю зазначити, що це видання виходить у світ за матеріальною підтримкою члена нашої Громади Д-ра Ант. Іващенка.

Д-р М. Галаган.

Прага, 28-го липня 1933.р.

W-7231-

І. ПІДГОТОВЧИЙ ПЕРІОД.

Українська Громада в ЧСР, як і інші подібні організації, має не тільки свою історію, але й, так би мовити, свою передісторію, тобто період підготовчої праці для створення правильно існуючої організації. З того й доводиться починати огляд її життя й чинності в минулих роках.

Українська еміграція в ЧСР в р.р. 1926 - 27. була в стані найбільшої розпорошеності й неорганізованості. Урядово зареєстровано було, мабуть, кілька десятків українських організацій в ЧСР різного типу і значіння, але фактично переважна їх більшість це були паперові й мертві організації. Невелике число живих і діючих організацій числили в своїм складі порівнюючи малу кількість членів і не мали між собою ніякого зв'язку. Про існування, а тим більше про чинність, українських організацій на провінції в той час/за виїмком хіба Допомогового Комітету в Ужгороді/нічого не було відомо. Маємо на увазі організації громадські, бо фахові чи станові укр. організації були у Подєбрадах, Брні й Пшибрамі. Щодо Праги, то тут існували більше чи менше чинні організації різного характеру, але було тут лише дві організації, що претендували на роль й значіння організацій загально - громадського типу. Це були: Український Республікансько - Демократичний Клуб і Український Комітет, який утворився після ліквідації в 1925.р. загально - відомого Українського Громадського Комітету в ЧСР. Однак, треба зазначити, що ні перший, ні другий не були в дієвості загально - громадськими українськими організаціями, бо Клуб був об'єднанням українських емігрантів-польонофілів, прихильників та симпатиків Варшавського "уряду" УНР, а Український Комітет тримала в своїх руках невеличка група осіб певного партійно - політичного напрямку разом із своїми прихильниками, яка не допускала до участі в Комітеті "сторонніх" людей. Спроба українських націоналістів поширити громадську базу Комітету шляхом вступу в члени Комітету як самих націоналістів, так і безпартійних людей не дали позитивних вислідів, бо тодішні господарі Укр. Комітету просто не прийняли нових членів, їм небажаних.

Таким чином широкі кола української еміграції в ЧСР не могли об'єднатись в якійсь уже існуючій тут організації, що мала право легального існування й публічної чинності. Між тим загальний настрій серед цих широких, переважно не партійних кол української еміграції ясно свідчив про їх свідомість необхідності мати свою громадсько - національну організацію. Беручи цей настрій під увагу, Союз Організацій Укр. Націоналістів своїм листом з дня 14. листопада 1927. року заініціював приватну нараду людей різних національно - політичних поглядів та безпартійних, яка й відбулась 22. листопада 1927.р. в помешканні Центрального Союзу Українського Студентства/ЦЕСУС/. Предметом наради, як видно із складеного протоколу, була справа "заснування єдиного заступницького органу для еміграції в ЧСР". В нараді взяли участь такі особи: М. Галаган, Ст. Сірополко, Ф. Стешко, Я. Моралевич, П. Макаренко, К. Плохий, М. Сціборський, Ст. Нижанківський, М. Лорченко, П. Савицький, В. Виноградник, Ф. Мелешко, Н. Нововіровський, Сумовський, С. Чернявський і С. Шишківський. Нарада визнала необхідність створення заступницького органу укр. еміграції в ЧСР, при чому одноголосно постановила, що цей орган має творитись на основі неополітичності/власне непартійності/; далі при одному голосі проти/Сірополко/ прийнято було також засаду ін-

дивідуального членства в новій організації. Окрім того на увагу майбутнього Ініціативного Комітету передано було два порушені на нараді питання, а саме: внесок/Савицького/про створення "великої ради" започаткованого представницького органу та прийнятий як побажання внесок/Галагана/про узгодження в статуті цього органу права об'єднуватись з іншими організаціями з метою "створити великий орган, що об'єднував би вже існуючі організації". У цьому останньому внеску містилась думка, яка два з половиною роки пізніше була реалізована через створення Союзу Українських Емігрантських організацій в ЧСР. Нарада обрала Ініціативний Комітет в такому складі: М.Галаган, Я.Моралевич, П.Макаренко, К.Плохий, М.Лорченко, Д.Демчук і Ст.Нижанківський та трьох заступників: Ф.Шешко, П.Савицький і М.Сціборський. На покриття необхідних витрат присутні склали 65 кч., які були початковим "фондаційним фондом" нашої Громади.

Того самого дня відбув своє засідання Ініціативний Комітет, який уконституувався так: голова - М.Лорченко, заст.голови - Як.Моралевич, секретар і скарбник Степан Нижанківський. Комітет доручив М.Галаганові виробити проект статуту нової організації та намітив скликання установчих зборів на кінець грудня 1927.р. Після того, як Ініціативний Комітет на кількох своїх засіданнях розглянув і схвалив пропозиції М.Галаганом проект статуту, а секретар Комітету Ст.Нижанківський постарався про його переклад на чеську мову, рішено було скликати установчі/власне організаційні/збори. Нову організацію ухвалено було назвати: "Українська Громада в ЧСР".

II. ФАКТИЧНЕ ЗАЛОЖЕННЯ ГРОМАДИ.

Дня 22. грудня 1927.р. відбулись організаційні збори Громади, які вважались за "установчі збори". Особисто було присутніх на тих зборах і власноручно розписалось на листі присутніх 70 осіб. Окрім того де - які учасники зборів, що приїхали з-поза Праги, мали мандати від осіб, які хотіли бути членами Громади, але не могли особисто взяти участь на зборах. З огляду на те, що вироблений проект статуту Громади передбачав право передачі голосу, мандати були зборами визнані, так що присутні мали всього разом 107 голосів.

Збори схвалили пропозиції Ініціативним Комітетом проект статуту та обрали виконавчі органи, що їх передбачав цей статут, т.є. Управу, Контрольну Комісію, Товариський Суд і Раду Громади.

До складу Управи обрані були: проф.Ф.Щербина/голова/, проф.М.Лорченко/заст.голови/, доц.Я.Моралевич/скарбник/, д-р Ст.Нижанковський/секретар/, О.Олесь, інж.Л.Костарів та інж.Р.Димінський; на заступників обрано: д-ра Д.Демчука і доц.М.Вікула.

Членами Контрольної Комісії обрано: ген.М.Омельяновича - Давленка, П.Макаренка, С.Чернявського, інж.М.Сціборського і доц.Ф.Шешка.

Членами Суду обрано: д-ра Е.Камінського, О.Бойківа, О.Галаганову, проф.Ів.Майстренка і Гр.Щербину.

До складу Ради Громади обрані були: М.Галаган, Г.Ковалева, М.Тобілевич, О.Бойдуник, М.Касяненко, Н.Єфимчук-Жлудкина, Р.Карпинський, В.Виноградник, І.Дуб, В.Ковалевський, Трачук, М.Любинецький, П.Савиць-

кий, К. Плохий, М. Саєвич, М. Загривний, П. Зоц, Ф. Жлудкин, П. Вигнанський, Ю. Руденко, М. Герасимович, Т. Кизима, О. Гайдай і В. Васюк.

Так фактично народилась Українська Громада в ЧСР; на чергу прийшло питання про легалізацію її існування. Це завдання мала здійснити Управа.

ІІІ. ПОЧАТОК ПРАВНОГО ІСНУВАННЯ.

З різних причин більшість членів обраної Управи не брала оліційної участі в праці її. Від самого початку своєї чинності Управа запросила до співпраці члена Ради М. Галагана, який брав участь в її засіданнях і біжучій праці. Пізніше виникло в управі питання про кооптацію нових членів, бо обставини склались так, що фактично із членів обраної Управи працював тільки проф. М. Лорченко; не працював навіть секретар Управи, який, як виявилось потім, у той саме час займався справою заложення в Празі Українського Товариства "Єдність", що мало б об'єднати українських стрільців та вирвати їх із-під впливу большевицької агітації. Отже справу затвердження статуту Громади переводив заступник Голови Управи М. Лорченко, якому в цій справі помагав член Ради М. Галаган.

Затвердження статуту наражалось на різні перешкоди, які зрештою вдалось перебороти, так що Міністерство Внутр. Справ своїм рішенням з дня 22. травня 1928. р. кінець-кінців ствердило статут Громади, про що й надіслало повідомлення на руки заст. Голови Управи проф. М. Лорченка.десь в середині червня того року. Загально можна ствердити, що відповідні урядові чинники ЧСР, після докладнішого ознайомлення із завданням Громади, персональним складом керуючих її органів і її членства, поставились прихильно до справи заснування Української Громади в ЧСР, що виявилось, між иншим, і в дозволі їй провадити свою чинність на території цілої республіки. У цьому відношенні наражались на значні перешкоди взагалі українські організації, і тому дозвіл на провадження чинності на цій території ЧСР свідчив про те, що ставлення до нашої Громади з боку рішучих чинників було прихильне. Отже по одержанні ствердженого статуту скликані були формально-правні Установчі Збори Громади, які відбулись дня 30 червня 1928. року. Таким чином цей день треба вважати за початок правного існування й легальної чинності нашої Громади.

Присутні на цих Зборах члени Громади розпоряджали разом 120 голосами. Збори прийняли до відома реферат заст. голови Управи про перебіг справи затвердження статуту та зголошену ним демісію всього складу Управи за виїмком відсутнього голови проф. Ф. Черби-ни. Нова Управа обрана була в такому складі: Проф. М. Лорченко/заст. голови/, доц. Я. Моралевич/заступник на Подєбради/, М. Загривний/секретар/, інж. П. Зоц/скарбник/, М. Штанько і Т. Пасішник-Тарнавський; Заступники: П. Скиба та Ів. Горобець. З серпня міс. по жовтень замість М. Загривного секретарем був М. Штанько, а з почат. 1929. р. Т. Пасішник-Тарнавський. Склад Товариського суду доповнено вибором проф. Р. Дашенка.

На місце вибувчих членів Ради обрано: д-ра Дм. Пасішника-Тарнавського, проф. Л. Фролева, доц. Ев. Соковича, доц. М. Вікула та П. Л. Макаренка. Окрім того ухвалено просити члена Ради М. М. Галагана брати участь в засіданнях Управи в якості заступника Ради. Рівнож ух-

валено знайти для Громади помешкання та встановити урядування членів Управи.

Унормування формально-правного існування Громади й навіть значне оновлення персонального складу виконавчого її органу-Управи-мало-що змінили загальний стан організації в напрямі досягнення внутрішньої її консолідації та плановості її життя й чинності. Процес консолідації Громади затягся на добу дещо довшу, бо продовжувався він до початку 1929.р.З причин,про які трудно писати тільки на підставі архівних матеріалів Громади,обрана на правних установчих зборах перша правна Управа Громади не розвинула значнішої чинності й не піднесла життя Громади,так що зрештою почало утворюватись загальне вражіння,що Українська Громада занепадає й може кінчити своє недовге існування так само неславно, як це було раніше з багатьма іншими антрепризами української еміграції на терені ЧСР.Для обміркування загального стану організації на день 18.грудня 1928.р.скликана була Рада Громади.Однак із загального числа членів Ради 25 на збори прибуло тільки 9 членів,і тому присутні могли відбуті тільки нараду,а не формальні збори Ради.Присутні були також на цій нараді:майже в повному складі Управа,член контр.комісії/Ом.-Павленко/і член Суду/Бойків/.Після вислухання інформаційного доповіді заст.голови Управи проф.Лорченка,доповненого іншими функціонерами/голова Управи проф.Щербіною,секретарем Штаньком і членом Управи Пасішником/,нарада протоколярно сконстатувала таке:

I. Організація перебувала весь час в стані хаотичному;
II. Господарсько-економічний стан Громади катастрофічний;
III. Культурно-освітня праця Громади зовсім не провадилась;
IV. Управа Громади не дбала про об'єднання й активізацію її членства,як також не вжила ширших заходів для поширення організації.
Нарада для користи організації постановила запропонувати Управі Громади в найкоротший час/на початку січня 1929.р./скликати річні загальні збори,полагодивши перед тим формальні справи організації/уконстатування органів Громади,т.є Ради,суду й контрольної комісії,які до того часу ще не уконстатувались,бо Управа їх для того не скликала/.Єдине позитивне,що сконстатувала нарада,це був"відрадий факт в добутті матеріальних засобів власними силами-членом Управи проф.Лорченком,який для організації придбав 200 кч.астрономічними демонстраціями,за що Громада має бути/йому/вдячна".Наслідком того,що в протоколі наради кваліфіковано як"відсутність консолідації в праці між членами Управи Громади"була неупорядкованість діловодства Громади,її бездіяльність і загальний розбрат.Копії листів заст.голови Управи до тодішнього її секретаря,в яких благається про повернення важких актів та подання конче потрібних відомостей,є доброю ілюстрацією тодішнього досить сумного стану речей.Між іншим в архівах Громади відсутній був такий важкий акт,як протокол установчих зборів Громади з дня 30 червня 1928.р.Тільки на початку 1933.р. дістала Управа Громади матеріали до того протоколу,що їх знайдено було серед паперів померлого в 1931.р.бувшого секретаря Управи і секретаря тих установчих зборів п.Максима Загрівнього.Об'єктивно доводиться ствердити,що збереження "континуітету влади"Громади,т.є тягlosti формального існування Управи до чергових зборів і ської-такїї її чинності Громада завдячує майже виключно тодішньому заст.голови Управи проф.М.Лорченкові.Але несправедливо,мабуть,було б складати цілу вину за те лише на самих членів Управи,бох персональний її склад був еманцією загалу тодішнього членства організації,

Управа Громади, не зважаючи на рішення згаданої вгорі наради з дня 18. грудня 1928. р., не скликала загальні Збори в січні наступного року, бо не було кому скласти звіт, написати й розіслати повістки, не було грошей. Перші чергові збори Громади відбулись лише 27 березня 1929. р. дальші чергові/річні/збори відбувались: 22. березня 1930. р., 17. січня 1931. р., 23. січня 1932. р. і 14 січня 1933. р.

IV. ЧЛЕНСТВО ГРОМАДИ .

У своїм мотивованім запрошенні на нараду в справі створення "одного загально-громадського органу" ініціатори наради писали, що цей орган мав-би "об'єднувати як найбільше українських емігрантів в ЧСР" та що він не повинен бути "партійною установою". Наведений у першому розділі цього огляду досить перистий склад учасників тієї наради заповідав не менше перистий склад і проектованої організації.

Самозрозуміло, що в акції заснування Громади зовсім не взяли участі/або хоч і брали в ній спочатку участь, але скоро від неї відійшли/не відьки елементи взагалі байдужі до національно-громадського життя української еміграції та її інтересів, але також і ті угруповання, які вже мали свої організації й не радо бачили появлення будь-якого "конкурента". Присутність на нараді, поруч із менш помітними, такої виразно-орієнтованої фігури, як п. Сірополко, свідчить про те, що ініціатори наради тоді ще не повбавились ілюзії щодо реальної можливості об'єднання соборницької частини еміграції з явними польонофілами і справді хотіли зібрати під стріхом Громади "якнайбільше" емігрантів. Це, однак, не повелось, і вже на самому початку існування Громади було цілком очевидно, що вона має стати осередком об'єднання тільки соборницьких елементів української еміграції в ЧСР, різного національно-політичного напрямку й зовсім непартійних.

Думка про заснування Громади на засадах, вгорі згаданих, знайшла відгук серед української еміграції й прийнята була дуже прихильно. Про це свідчить вже саме число учасників організаційних зборів ще 22. грудня 1927. р. На оригінальному примірнику статуту Громади, який мав іти до Міністерства Внутр. Справ, підписано 79 осіб різних становищ, професій і т. д. Потім зголошувались все нові люди. Це з одного боку було явищем дуже відрадним, але разом із тим воно таїло в собі, як і кожний імпульсивно-масовий рух, небезпеку, що створене об'єднання досі неорганізованої емігрантської маси не буде тривалим. Таке побоввання було тим більше справедливим, що бажання бути членом Української Громади чи навіть домагання "права бути її фундатором" не все йшло в парі зі свідомістю обов'язків її членства. На ґрунті цього траплялися всякі історії, в тому числі і просто курйозні. Наприклад статут Громади підписав один доктор прав/пізніше навіть доцент/, який потім на пропозицію заплатити членський внесок заявив, що він підписав статут на доказ своєї симпатії до ідеї заложення Громади, а не тому, що хотів стати її членом. На Установчі Збори 30-го червня 1928. р. явилась група незапрошених осіб під проводом українського військовика високої ранги, який, тримаючи навіть руку на зброї, домагався допущення ціл

тої групи до участі в зборах по "праву українця й воєжа"; потім всі ці особи, прийняті в члени Громади, були цілком байдужі до її долі й не виконували елементарних обов'язків членів Громади. Один професор, якого вся "форисна праця" для Громади виявилась у тому, що він дав себе сфотографувати на спільній групі учасників загальних зборів, прислав листа з заявою про виступ, бо він, мовляв, далі не може брати участь в діяльності Укр. Громади"; це була цілком зайва декларація, бо Управа виключила його за неплатення внесків. Знов інший доктор Укр. Університету виступив із Громади головню тому, що Управа відмовилась допомогти йому улаштувати збори, на яких він мав збештати той університет. Була й така заява, що "коли буде Україна, то мене і так покличуть, а як її не буде то шкода грошей платити на організацію". Або ще й так говорилося: "я тепер ізжу за шофера з чеським достойником; не живу в Празі; хотів би колись дістатись на Україну; то буду вам приспівати на Громаду, а зі списку мене вимаже"... Того пана вже давніше "вимазано" в списках і "приспівок" від нього не бралось. Управитиці Громади не було того, щоб якось драконівськи чи надто ригористично вимагалось від членів виконання їх обов'язків, але певна строгість була в цьому відношенні. Як сама Управа Громади, так і Управи філій все давали змогу членству вирівнюватись, одначе "мертві душі" із списків викреслювались.

За цілий час існування Громади умерло 4 членів, виїхало з ЧСР чи виступило добровільно всього 27 осіб; виключено було 132 особи, із яких 9 особам відновлено було членство. Стан членства Громади показують такі числа: 1928.р. - 120 чл., 1929.р. - 153 чл., 1930.р. - 159 чл./без Брненської Громади/, 1931 - 181 чл., 1932 - 214 чл. На день ювілейних загальних зборів Громади 24.червня 1933.р. в складі її числилось 285 чл.

В діловодстві Громади нема матеріялів, які дозволяли б зробити висновки щодо поділу її членів за політично - національними угрупованнями. Можна, одначе, на підставі загального знайомства зі справами Громади з певністю твердити, що серед членів її були і є прихильники різних українських національно - ідеологічних течій; більшість їх стоїть на загально-національному становищі й не є організована в якихсь партійно - політичних об'єднаннях. Рівнож з певністю можна сказати, що серед членів Громади нема комуністів і взагалі симпатиків окупаційних влад. З погляду національно-політичного об'єднуючим усе членство Громади моментом була і є ідея державної самостійності України і соборності її земель.

Різнородність складу членства Громади диктувала їй у своїм житті й чинності додержуватись засад, які лягли в основу заложення Громади, бо инакше в середині її могли легко виникнути конфлікти, що привели б до розвалу. І, справді, додержання цих засад забезпечило зовсім спокійний хід внутрішнього життя Громади на протязі минулих п'яти років. Жадних пертурбацій Громада за цей час не зазнала і не було в ній ані "революцій", ані навіть поважного конфлікту. Одна спроба зводити особисті порахунки й ворожі свої відносини на форум Громади була рішучо припинена шляхом завішення дотичних осіб у правах членів Громади та унеможливлення їм дальшої шкідливої для Громади чинності. Була ще спроба внести в Громаду гурткове політиканство т:зв. "директоріянтів". У 1929.р. наслідком боротьби між укр. соц.-рев.-дотеперішніми господарями в Укр. Комітеті й УВРС, прийшло там до "ліквідації шаповалівства", після чого на голову Комітету поставлено було члена Директорії Ф.Шевця. Ця зовсім і для самих них несподівана, хоч і нишком підготовлювана другим був. членом Директо-

рії А. Макаренком "перемога" над "шежиковськими бандитами", як тоді воївничо висловлювався цей останній на адресу М. Шаповала, Н. Григорієва та їх товаришів, ~~окриляв~~ "директоріянтів" надіями на здобуття впливів і в Громаді з метою використати її для своїх, гурткових цілей. Затишна ними "акція" в Громаді не повелася і цей гурток прихильників Директорії в числі 6 осіб/Д. Петрашівський, В. Трутенько, Ю. Рончаківська, О. Стовбуненко, А. Волошин і Ю. Главатий/ разом із своїм лідером А. Макаренком в літі 1930.р. виступив із Громади. Ніла та справа серйозного значіння в житті Громади не мала, а в історії її позначилась лише в той опосіб, що в протоколах пороблено відповідні записи, а в архіві її лежить кілька листків писаного паперу, якими тепер уже мало хто цікавиться, та які однак, лишаються доказовим матеріалом про деструктивні наміри того гуртка людей і їх бажання дискредитувати Громаду в очах впливових чинників Ч.С.Республіки. На провінції по філіях Громади, серйозних конфліктів також не було, а дрібні непорозуміння легко і скоро були полагоджувані. З приємністю слід зазначити, що за 5 років до товариського суду Громади не поступило ніодної скарги чи заяви від членів Громади і він не розбирав ніодної справи, яка спадала б до його компетенції.

Для характеристики членства Громади слід ще зазначити, що серед членів її є Українці, які походять з Великої України, Кубані, Західних Українських Земель та народжені поза межами етнографічно-української території; рівнож є кілька осіб неукраїнського походження, які вважають себе українськими громадянами. За суспільним положенням і професією членство Громади, оскільки про це дається судити по матеріялах Управи, поділяється так: вільні професії/професори, інженери, лікарі, письменники і т.д./-29 чол./10,4 %/; урядовці, управителі-11 чол./6,0 %/; торгов. і ін. заступники 14 чол./4,9 %/; власники промисл. і торг. підприємств-10 чол./3,5 %/; абсолювенти й студенти-11 чол./3,8 %/; домашнє господарство 4 чол./1,4 %/; кваліфік. робітники/шофери, техніки/15 чол./5,3 %/; промис. і с.-г. робітники 180 чол./64,8 %/, Переважна більшість членів Громада брала активну участь у нашій визвольній боротьбі, а з них великий відсоток-як старшини і стрільці Українських Армій.

У. ОРґАНИ ГРОМАДИ .

Статут Громади, окрім загальних Зборів, передбачає ще такі її органи: Управу, Контрольну Комісію, Товариський Суд і Раду Громади.

Загальні Збори Громади відбувалися/окрім організаційних та установчих/регулярно в приписанім статутном терміні.

Склад органів, обраних на організаційних зборах 22-го грудня 1927.р., та першої правної Управи, обраної на Установчих Зборах 30.червня 1928.р., як рівнож і доповнення інших органів, зроблені на цих Зборах подано вже раніше у відповідних розділах цього огляду. Далі подаються відомости лише про персональний склад органів Громади, обраних на перших чергових Зборах з 27-го березня 1929.р. і всіх дальших чергових/річних/Зборах Громади.

І. Управа.

На щойно згаданих перших чергових Зборах 1929.р. обрано Упра-

ву Громади в такому складі: М. Галаган-голова, доц. Я. Моралевич і П. Макаренко-два заступники голови згідно з рішенням Заг. Збор., проф. М. Лорченко, Д-р Т. Пасішник-Тарнавський, інж. Ю. Руденко-секретар, Білоус-Савченко-скарбник. Заступники: інж. О. Гайдай, Р. Калужний та Ів. Несходовський. П. Макаренко склав обов'язки заст. голови з днем 1. липня 1929.р. мотивуючи це тим, що статут передбачає лише одного заступника голови, а також і тим, що у повідомленні на поліцію зазначено лише доц. Я. Моралевича, як заступника голови.

Із складу Управи в 1929.р. вибули: Д-р Т. Пасішник-Тарнавський /фактично ще в квітні, а формально в липні/, інж. Ю. Руденко /23-го квітня/ і В. Білоус-Савченко /17-го червня/. На їх місце покликано до Управи за чергою трьох заступників, із яких знов же й інж. О. Гайдай, що виконував функції секретаря, вибув із Управи /в липні/; Р. Калужний по короткому виконанню функцій скарбника зрікся цих обов'язків, так що третій заступник Ів. Несходовський що вступив до складу Управи до кінця каденції виконував обов'язки скарбника й секретаря. Був однак період, коли обов'язки обох цих функціонерів виконував сам голова Управи М. Галаган.

На 1930.р. обрано Управу такого складу: М. Галаган /голова/, доц. Я. Моралевич /заступник голови/, проф. М. Лорченко /культ-проф. реф./, П. Макаренко /допом. реф./, проф. М. Вікул, О. Бойдуник /секретар/ та інж. П. Зоц /скарбник/. Заступники: Ів. Несходовський, В. Забавський та Р. Калужний /цей останній заявив писемно про своє зречення/.

Протягом року з Управи вибули: інж. П. Зоц /фактично в кінці квітня, а формально 9-го липня/ та О. Бойдуник /виїхав до краю 10-го вересня/. На місце вибувших покликано заступників Ів. Несходовського /з 11-го серпня скарбник/ і В. Забавського /з 11-го вересня секретар/. Через те, що проф. М. Вікул не міг фактично виконувати покладені на нього обов'язки секретаря, Управа запросила 10-го жовтня /на технічного секретаря члена Громади Я. Герасимовича, який і став фактично її секретарем.

На 1931.р. обрано таку Управу: М. Галаган /голова/, П. Макаренко /заст. голови/, доц. Я. Моралевич /скарбник/, Ів. Несходовський /секретар/, Я. Герасимович /організаційний референт/, проф. М. Лорченко /кул. осв. реф./ і Е. Омельчук /допом. реф./ . Заступники: В. Забавський, У. Самчук-Данильчук і М. Сокіл /голова Лібштатської філії/.

Дня 9-го квітня 1931.р. завішено в правах члена Громади Ів. Несходовського; чергові Загальні Збори постановили виключити його з Громади. На його місце, наслідком зречення В. Забавського вступив до Управи 11-го квітня /і став її секретарем У. Самчук-Данильчук, який однак заявив 26-го вересня/, що далі не може повнити функції секретаря. Ці функції став повнити Організ. Реф. Я. Герасимович, але й він через переобтяженість іншою працею перестав 16-го листопада /їх виконувати, так що Управі довелося запросити на роль фактичного секретаря члена Громади М. Ніцкевича. В січні 1932.р. Я. Герасимович зовсім виступив із складу Управи.

На 1932.р. Управу вибрано в складі: М. Галаган /голова/, проф. М. Лорченко /заст. голови/, доц. Я. Моралевич /скарбник/, М. Ніцкевич /секретар/, Ф. Гай-Газвський /Орган. Реф./ та інж. Р. Калужний /культ. освіт. реф./ . Заступники: інж. П. Зоц, М. Сокіл і К. Михайлюк /голова ліберецької філії/.

У цьому році зі складу Управи вибув лише один член, а саме інж. Р. Калужний, який виступив 6-го жовтня /і з Громади. Треба тут зазначити, що це був перший рік, коли протягом цілої каденції не сталося змін у виконанню членами Управи приписаних статуту функцій.

кцій/заст.голови,скарбник і секретар/,але разом з тим,слід також зазначити,що секретар Громади М.Ніцкевич був рівночасно секретарем Управи СУЕО а це безперечно не могло не відбиватись на праці Громади,хочби навіть секретар хотів виконувати свої обовязки якнайкраще.

Зрештою на двилейний 1933.р. обрали Управу такого складу: Д-р М.Галаган/голова/,інж.Я.Малько/голова пражської філії-заст.голови/,доц.Я.Моралевич/скарбник/,П.Кологривенко/секретар/,проф. М.Лорченко,інж.Л.Костарів та інж.О.Левицький.Заступники:Ю.Тищенко-Сірий,К.Михайлюк та М.Сокіл.

Дня 14-го червня ц.р. уступив секретар П.Кологривенко,на місце якого вступив Ю.Тищенко.Тимчасове виконання обовязків секретаря доручено інж.О.Левицькому.

Ці члени Управи Громади виконували свої обовязки гонорово й ніякої матеріальної винагороди за свою працю від Громади не одержували. За минулі 5 років існування Громади,Управа мала 104 засідань,на яких полагоджено 795 різнородних справ.

Для більшої показності того,в яких умовах доводилось працювати Управі Громади і як взагалі обставини емігрантського життя відбиваються на житті організації,наводимо таблицку змін на становищі головних функціонерів Управи за минулі 5 років.

На становищі голови було осіб 2 і змін 1.

" " заст.гол." " 4 " " 4.

" " скарбника" " 4 " " 6.

" " секретаря" " 13 " " 14.

Такий загальний образ не є дуже втішний.Тут ще не взяти під увагу того,що бували часи,коли функції/переважно скарбника й секретаря/нікому було виконувати і всю їх працю робив сам голова Управи.Якщо на такому важному для організації становищі,як секретар,протягом 5 років 13 різних людей 14 разів змінiali себе,то зрозуміло,що Управа має право числити на пробачення багатьох її хиб та недомогань.

2. Контрольна Комісія.

Персональний склад Контрольної Комісії по окремих роках був такий:

В 1929.р. Ген.М.Омелянiвич-Павленко/голова/,полк.В.Трутенко/заст.голови/,Д-р Дм.Пасішник-Тарнавський/секретар/,А.Макаренко та Д-р П.Савицький.

В 1930.р.Ген.М.Омелянiвич Павленко,інж.Р.Каратницький,інж.О.Гайдай,інж.В.Бібік та М.Котович/секретар/.Із них інж.В.Бібік виступив/11-го квітня/із Громади і тим самим вибув із складу Контр.Комісії.

В 1931.р.Ген.М.Омелянiвич-Павленко,проф.Л.Фролов,проф.О.Мицук,Д-р Д.Равич/секретар/та В.Васюк.Дня 9-го квітня т.р. В.Васюк був завішений у правах члена Громади;чергові Загальні Збори постановили справу виключення його із Громади передати на розгляд нової Контр.Комісії,але В.Васюк 8-го грудня 1932.р.добровільно виступив з Громади.

В 1932.р.Ген.М.Омелянiвич-Павленко/голова/,проф.О.Мицук/заст.голови/,Ів.Паславський,Д-р Д.Равич/секретар/та Я.Герасимович.

На 1933.р.до Контрольної Комісії обрані:Д-р Дм.Равич/голова/,

Ю.Коваленко, інж.Я.Герасимович/заст.голови/, В.Забавський та Е.Омельчук/секретар/.

Ревізії справ і чинности Громади в попередніх роках переводились регулярно по закінченні адміністративного року. Рев.Комісія обрана на 1933.р. ухвалила переводити ревізії що три місяці.

3. Товариський Суд.

До складу Товариського Суду на протязі минулих років входили:
В 1929.р. проф. Р.Лашенко/голова/, О.Галаганова, Гр.Щербина/секретар/, Ф.Жлудкин та інж.П.Зоц. Голова Суду проф. Р.Лашенко в осени 1929.р. після тяжкої недуги помер.

В 1930.р. Гр.Щербина/голова/, О.Галаганова, М.Стефанович, Ст.Сутяницький/секретар/ та І.Пашенко.

В 1931.р. Гр.Щербина/голова/, О.Галаганова, інж. Р.Каратницький, М.Котович/секретар/ та Ів.Дуб.

В 1932.р. проф. М.Вікул/голова/, О.Галаганова, М.Мельничук, Ів.Покладок та В.Забавський/секретар/.

На 1933.р. обрані до суду Гр.Щербина/голова/, О.Галаганова, Д-р З.Тивонюк/секретар/, проф. О.Мицюк та проф. М.Вікул.

Як уже згадано раніше, Товариський Суд не мав нагоди й потреби виконувати свої функції.

4. Рада Громади.

По думці внісходавця й згідно зі статутом Громади мала би Рада в добі між двома черговими Загальними Зборами Громади виконувати функції Загальних Зборів. Вона мала би заступати Загальні Збори й була б наділена усіми їх правами за виїмком права змінити статут Громади, ліквідувати її та приймати річні звіти й уділявати абсолюторію уступарчим органам Громади, що мало б належати до виключної компетенції Загальних Зборів Громади.

Вже досвід першого року існування Громади, в тому й піврічна її правна чинність, показала, що Рада не є конче потрібним органом Громади і що її функціонування лише ускладнило б внутрі конституційні відносини Громади. З огляду на те, що в статуті Громади не зазначено, що Загальні Збори обов'язково мусять вибрати цей орган, то вже на перших чергових Зборах 27-го березня 1927.р. рішено було Ради не обирати. Так було й у наступних роках. Про склад першої Ради Громади, та її більш ніж скромну чинність згадано на початку цього огляду.

VI. ФІЛІЇ ГРОМАДИ.

На Організаційних Зборах Громади дня 22-го грудня 1927.р., як уже згадано, були присутні також особи, які жили поза Праго; інші такі бажаючі бути членами Громади дали мандати заступати їх на тих Зборах. Переважно були це українські емігранти з Подєбрад та Ліберця, отже в цих двох містах і повстали перші філії Громади скоро

після фактичного заложення Громади на щодня згаданих Організаційних Зборах. Дальші філії утворились уже пізніше. Відносини філій і централі нормувались спочатку виробленим Управою регуляміном, а потім статутом філій, схваленим Управою Громади. Деякі філії існують на підставі урядово ствердженого статуту.

1. Подєбрадська філія.

Організаційні Збори Подєбрадської філії відбулись дня 16-го лютого 1928.р. в присутності 30 осіб. Скоро потім загальне число членів філії зросло до 40 осіб. Управа Громади утвердила філію протоколом 1-го березня 1929.р.

Перша Управа філії обрана була в такому складі: Доц. Я. Моралевич/голова/, доц. М. Вікул/секретар/, інж. Р. Димінський/скарбник/, Кандидати: інж. О. Мартинів і В. Дрикалович.

На рік 1929. до Управи обрані: доц. Я. Моралевич/голова/, доц. М. Вікул/заступник голови/, інж. Р. Димінський/секретар/ і М. Ніцкевич/скарбник/; кандидат інж. О. Мартинів.

В наступному році нової Управи не обрано, бо членство філії в більшості виїзало із Подєбрад у зв'язку з початком ліквідації Академії.

Чинність Подєбрадської філії виявлялась в улаштуванні рефератів, членських сходів, участю в громадському й національно-політичному житті місцевої, спочатку доволі великої, української колонії в Подєбрадах.

Членство Подєбрадської філії складалось як не виключно, то в кожному разі у подавляючій своїй більшості із членів педагогічного персоналу і студентів Української Господарської Академії і тому зрозуміло, що разом із усією місцевою українською колонією членство філії було тісно зв'язане з життям тієї української школи. В міру того, як ступнево ліквідувалась Академія, як школа, зменшувалась ціла тамошня колонія й число членів філії Громади, так що зрештеш Управа Громади 13-го березня 1932.р. постановила філію в Подєбрадах скасувати, а тих членів філії, що ще там лишились, причислила до централі.

2. Ліберецька філія.

Філія Української Громади в Ліберці є, мабуть, найстаршою щодня фактичного її заложення. Початкову добу існування й чинності цієї філії трудно тепер відновити в усіх подробицях на підставі архівних матеріалів, бо з причин зазначених раніше, діловодство Управи Громади не провадилось належно і тому в архівах не зберілось, мабуть, усе листування й акти з 1928.р. та початку 1929.р. З другого боку пожежа на помешканні Голови філії в літі 1929.р. знищив також матеріяли з тої доби. Головніші моменти історії Ліберецької філії все таки можна відновити.

Ще в кінці 1927.р. в Ліберці отворилась організація місцевої України під назвою "Національний Комітет", який називався також і "Горожанським Комітетом". Організація числила 11 членів і мала свою Управу: Т. Кизима/голова/, П. Чайковський/писар/ і В. Личук/кас:

Члени цього Комітету брали участь в Організаційних Зборах Громади, а після фактичного заложення Громади Комітет став її місцевою філією. Число членів стало збільшуватись і за рік існування подвоїлося.

Чинність філії на початку її існування наразилась на перешкоди з боку місцевих органів влади. На лист Голови філії надпор. Т. Кизими до Поліцейського Управління з дня 23-го квітня 1928.р. про те, що філія буде улаштовувати сходини членів і їх родин з метою знайомлення з українською історією і літературою та плекання народних пісень і т.д., відповіло те Управління приписом негайно припинити чинність філії аж до часу коли буде затверджено владою її статут.

Не зважаючи на цю заборону, Ліберецька філія фактично продовжувала існувати. Дня 8-го липня 1928.р. відбулись Організаційні Збори філії/за присутності 16 членів/, які обрали Управу в складі: Т. Кизима/голова/, В. Кричківський/писар/ і В. Цеммерман/скарбник/. Через згадані вже привини тодішня управа Громади лише в своїм засіданні 1-го березня 1929.р. ствердила уконституювання філії, про що "з приємністю" й повідомила її/хоч і з восьмимісячним запізненням!/.

На Надзвичайних Зборах Ліберецької філії дня 25-го серпня 1929.р. обрано нову Управу: Ів. Дуб/голова/, Ів. Волошин/секретар/ і В. Цеммерман/скарбник/. В наступних роках з огляду на збільшення числа членів філії та розвиток її життя й чинності склад Управи було поширено. Наслідком недуги на початку 1932.р. уступив зі свого становища дотеперішній її Голова п. Ів. Дуб. На той рік обрано Управу в складі: К. Михайлюк/голова/, Ів. Дуб/заступник голови/, В. Ілашук/секретар/, В. Пікуш/скарбник/ та М. Ванько. На 1933.р. Управу філії в Ліберці обрано в такому складі: К. Михайлюк/голова/, М. Фортунна/заступник голови/, О. Ганкевич/секретар/, В. Пікуш/скарбник/, І. Паславський/бібліотекар/, В. Бохеньк і В. Губаль.

Щоб уможливити філії легальну чинність та заступництво інтересів еміграції перед місцевою владою, в кінці 1929.р. подано було на затвердження її статут. Після виконання вимог урядових чинників щодо внесення рішучих змін, статут філії був зрештою затверджений 31-го січня 1931.р.

Не можна в короткому огляді подрібніше описати чинність Ліберецької філії за минулі роки. Слід, однак, зазначити, що з самого початку існування філії її Управа активно боронила правні й інші інтереси не тільки своїх членів, але й взагалі українських емігрантів, зокрема тих, що втікали від переслідування окупантів українських земель. Пізніше, й особливо в останні роки, Управа філії розгорнула широку діяльність на полі культурно-освітнім, як рівнож і в напрямі організаційнім та пропагандійнім. Філія помимо регулярних сходин з викладами, улаштовує вечірки та академії на пошану пам'ятних днів. В цей час відбуваються курси для неграмотних, курси історії і географії, рахунків і інше. Філія заклала в червні 1932.р. свою бібліотеку, яка тепер числить понад 300 томів. В осени 1930.р. члени філії організували районний комітет для протиставлення "пацифікації".

Ліберецька філія є найчисленнішою із усіх філій Громади; на 24-го червня ц.р. вона числила 79 членів. В одному листі ще з 1930. писалось, що філія своєю працею "пробуджує буйне стрілецтво з деактивітної сплячки". На Ліберецькому ґрунті, разом з близькою до неї Українською Жіночою Громадою, філія нашої Громади репрезентує цілу українську місцеву еміграцію, тішучись повагою з боку місцевих урядових і громадських чинників.

Ліберецька філія справила гарний прапор, який мав бути посвячений 4-го червня ц.р., але з причин від філії незалежних довелося відсунути посвячення на дальший термін. Одначе в той день відбулося організоване філією свято під назвою "Український день у Ліберці", яке випало дуже вдало й урочисто та справило на всіх учасників Українців і чужинців глибоке враження.

3. Брненська філія.

На початку 1928.р. місцева українська еміграція заложила свою організацію під назвою "Українська Громада в Брні". Протягом другої половини того року навязані були звязки між нашою Громадою й Громадою у Брні. Скоро виявилось, що загальні позиції Брненської Громади вповні тотожні з позиціями нашої Громади. Наслідком того сталося в кінці того року зближення обох організацій, а на початку 1929.р. й організаційне об'єднання, при чому Брненська Громада визнала себе філією Української Громади в ЧСР. Треба зазначити, що Брненська Громада існувала на основі свого власного статуту затвердженого владою. З метою остаточного й формального унормування фактичного стану, Управи обох організацій під датами 28 лютого-8. березня 1930.р. підписали угоду, якої перша точка звучала так: "Українська Громада у Брні визнає Українську Громаду в ЧСР за центральну Громадську організацію Українців, що перебувають в ЧСР; натомість Українська Громада в ЧСР трактує Українську Громаду у Брні як свою філію."

На чолі Брненської філії в 1929.р. стояла Управа в складі: А.Шкварок/голова/, О.Тріска/заст.голови/, Е.Миколаєвич/секретар/, А.Моспаньк/скарбник/, О.Буринський, П.Петрах та Ф.Швайка.

На 1930.р. обрано Управу в складі: інж.П.Фещенко/голова/, О.Тріска/заст.голови/, Н.Давидович/секретар/, К.Слюс/скарбник/, В.Кишко, П.М.Павлик та П.Петрах.

Брненська філія числила 59 членів, в якладі яких були люди різних вільних професій, студенти і робітники.

Коли в 1930.р. powstał Союз Укр.Ем.Орг., то по взаємній догоді підписана на початку того року угода була уневажнена й Українська Громада у Брні перестала бути філією нашої Громади, та як самостійна статутарна організація стала рівнорядним членом Союзу. Близький контакт її з нашою Громадою зберігся і на далі, а Управа нашої Громади діставала мандат на заступництво Брненської Громади на Раді Союзу. Все національно-громадське життя української колонії у Брні звязане з чинністю тамешньої Громади та другої Союзної організації: Української Студенської Спілки, з якою наша Громада є також у дружніх відносинах.

4. Ужгородська група.

В листопаді 1929.р. п.Іосиф Демкович, каменяроцький майстер, що перебував тоді в Ужгороді, звернувся до нашої Громади з проханням вистаратись йому документ на побут в ЧСР. З того почався звязок Громади з емігрантами в Ужгороді. Пізніше п.Демкович та ще 5 українських емігрантів зголосилися в члени Громади і в січні 1930.р.

були прийняті, з тим, щоб вони створили там місцеву філію. Однак Ужгородська група із 6 осіб не уконститутовалась як філія, з одного боку через свою нечисленність, а з другого боку через те, що декто виїхав із Ужгороду до іншого міста. Зрештою ціла група по-волі розіхалась і зв'язок з поодинокими її членами перервався. Від 1932.р. вона вже не існує.

5. Тренчанська філія.

На весні/у березні/1930.р. Управа Громади навязала через п.М.Семенюка зв'язок з українськими емігрантами, що перебували в Тренчині/на Словащині/та його околицях. Потім, в короткому часі з невеликого взагалі числа тамешніх Українців зголосилось 10 осіб в члени Громади, які й були прийняті в члени 2-го травня 1930.р. Потім зголосилось ще кілька осіб. Були це все переважно стрільці Української Армії. Частина їх жила в самому Тренчині, а інші в Тренчанських Теплицях. Пізніше число членів трохи збільшилося. На Словащині дуже тяжко взагалі закладати українські організації, а до того треба додати ще, що через значну віддаленість трудно було підтримувати живий зв'язок з цєю групою. Вона отже, не організувалась у правильну філію, бо загальні обставини тому не сприяли. Двох людей в тому одного старшину, скоро, на домагання самих членів були виключено із Громади. Частина членства, шукаючи праці, виїхала з околиць Тренчина. Власне тут знайшлося і пара отих "філософів", які говорили, що коли не буде України то шкода платити на організацію; їх також виключено.

Від початку виникнення Тренчанської філії на чолі її став п.Микола Науличний, що перебував в Тренчанських Теплицях. Від початку 1931.р. він передав функції представника п.Павлові Демкові у Тренчині, з яким Управа Громади була цілий час у зв'язку й через якого тамешні члени Громади полагоджували свої справи. На 24-го червня ц.р. у Тренчинській групі числилося 9 членів.

6. Кошицька філія.

У серпня-вересні 1930.р. Управа Громади виступила на захист 6 українських студентів, що були арештовані в Кошицях. Рівночасно на місці опікувався ними також і голова кошицького відділу УВРС п.Ів.Садлик. На цьому ґрунті повстала співпраця наслідком якої п.Ів.Садлик висловив бажання ознайомитися bliще з чинністю і статутом Громади, а потім в імені своєму та членів Відділу заявив бажання організаційно об'єднатись з Громадою.

Зважаючи на те, що саме в той час творився СУЕО, в склад якого мав увійти також і УВРС, Управа Громади, щоб уникнути непорозуміння чи можливого навіть конфлікту з Управою УВРС, колиб вона прийняла до Громади цілий Відділ союзнаї організації, звернула увагу на це п.Садлика, як голови Відділу УВРС. Їх дальшого листування виявилось, що в Кошицях існувала вже давніше українська організація, яка після незатвердження її статуту органами влади навязала зносити з УВРС, з метою легалізувати своє існування на підставі статуту цього останнього, як його відділ. Тимчасом Управі УВРС зайшли внут-

рішні непорозуміння й боротьба, наслідком того кошицька організація "висловила недовірря такім управі"; на це "пан Гречишкін, Куликівський а Белзецький тогди ся урадили" і написали, що члени кошицької організації не мають права висловлювати їм недовірря, бо вони "яко відділ Союзу дотепер прийняті не були, а яко такі ані юридично неоправнені на щось такого". Взагалі, писалося із Кошиць, для Управи УВРС члени його "були лише гмота їх екзистенції, яка могла платити членські внески, але говорити щось юридично не була управлена". Нашу Громаду п. Садликові "Союз вичислил як фашистів", але це не помогло, бо в жовтні 1930.р. приголосилося до Громади 13 осіб із Кошиць, а потім ще дві особи. Отже в кінці листопаду того року, після виконання всіх необхідних формальностей, Управа Громади прийняла їх в члени та рішила утворити Кошицьку філію. Дещо пізніше число членів філії збільшилося на 20 осіб.

Перша Управа філії обрана була в такому складі: Е. Чайка /голова/, Т. Фейда /предсідатель/, Ів. Садлик /писар/, М. Черхавський /скарбник/, Д. Кушнір, М. Параска-ревізори. Голова філії Е. Чайка 1932.р. помер.

З огляду на місцеві умови Управа Громади дала уповноваження секретарю І. Садликові заступати її в Кошицях та боронити інтересів тамешньої Укр. еміграції. Фактично в усіх справах філії Управа зносилася з ним протягом 2 років, бо філія не мала урядово затвердженого статуту і назовні не могла виступати. Відсутність затвердженого статуту та деякі ускладнення внутрішнього характеру, як рівнож розкиданість членства по околицях Кошиць стали на перешкоді ширшому розвитку і чинності філії. Та всеж таки секретар філії виявив себе значною активністю, виступаючи в обороні не лише згаданих вже 6 студентів, але й інших арештованих українців, що їм загрожувала суворая кара від поляків, та взагалі українських емігрантів; він також виявив чинність і щодо пропаганди української справи /промова в радіо розголосі/ а в днях славянської преси члени філії організували виставу українських друків.

На 1933.р. обрано Управу в складі: інж. Я. Балабан /голова/, П. Ониськів /заст. голови/, В. Петришин /секретар/, М. Черхавський /скарбник/, А. Дорошенко та А. Левус /кандидати/.

Також і цього року новообрана управа філії чинно виступила на захист укр. емігрантів та в обороні нових утікачів із Галичини. Новообрана Управа філії активізувала справу затвердження статуту філії. У зв'язку з цим, дня 9-го квітня ц.р. відбулися Загальні Збори філії, на яких переобрано Управу в такому складі: інж. Я. Балабан /голова/, П. Замрій /заступник/, А. Дорошенко /секретар/, П. Первухин /скарбник/, М. Параска /бібліотекар/, Й. Легкий і М. Сішук /кандидати/.

В складі членства філії в Кошицях сталися деякі зміни: кілька членів виїхали звідти натомість вступили нові. В цей час філія числить 39 членів. На своїх останніх Загальних Зборах філія постановила після затвердження статуту знайти сталє помешкання для помешення там своєї читальні.

7. Лібштатська філія.

В кінці листопаду 1930.р. посередництвом ліберецької філії, Управа Громади назвала зв'язок з п. М. Соколом, урядником текстильної фабрики у Лібшті. Він листовно повідомив, що в околиці Семіль

та Нової Паки мешкає коло 30 українських емігрантів, яких він хоче організувати й приєднати до Громади.

Дня 7-го грудня т.р. відбулись скликані п.М.Соколом збори/за присутності 18 місцевих емігрантів/, які ухвалили заложити в Лібштаті філію Громади та вибрали свою Управу в складі: М.Сокіл/голова/, А. Копиняк/заст.гол./, О.Сакаль/скарбник/, А.Дорошенко/секретар/, Ів. Твардовський, Ф.Черенюк та Д.Коницький. В наступних роках особистий склад Управи філії мало змінився, лише число членів її було зменшено. На 1933.р. в управу обрані: М.Сокіл/голова/, О.Сакаль/секретар/ і А.Копиняк/скарбник/.

Управа філії, особливо її голова М.Сокіл, від самого початку її існування виявила свою чинність у різних напрямках. Вона займалась справами оборони правних і матеріальних інтересів укр.емігрантів; улаштовувала регулярно щомісяця сходини, на яких голова філії, чи приїзжі референти, читали реферати на різні теми; провадила організаційну роботу і т.д. Спеціально треба згадати влаштування філією концерту 11-го квітня 1931.р. на вшанування пам'яті Т.Шевченка, на якому виступали не тільки українці, але й чехи. Це послужило цілям пропаганди української справи. Філія поставила на цвинтарі в Коштялові пам'ятник українському стрільцеві Миколі Селяникові, що трагічно загинув при земляній праці, а під час ферій 1932.р. удержувала кількох учнів Української Гімназії в Жевницях. Філія провадить свою чинність на підставі свого статуту, ствердженого владою в червні 1931.р. Число членів філії від часу її заложення збільшилося до 30 осіб. Пізніше, з утворенням філії у Лазнях Белоградї, частина їх перейшла до нової філії, але до Лібштатської вступили нові люди, так що тепер вона числить 27 членів.

8. Філія в Лазнях Белоградї.

Лише невелика частина членів Лібштатської філії мешкала в Лібштаті-Коштялові. Більшість їх була на працях по околицях. Кілька членів було в Лазнях Белоградї, де мешкали і інші українські емігранти тому, з ініціативи Управи Лібштатської філії, засновано там нову філію, яка з початку нараховувала всього 8 членів. Дня 8-го листопада 1931.р. відбулись організаційні збори нової філії, на яких обрано Управу: М.Мельничук/голова/, М.Решетівський/секретар/, М.Казанський/скарбник/. Управа філії в цьому складі лишилась і в наступному 1932.р. На 1933.р. до Управи обрані були: М.Мельничук/голова/, Д.Кравчук/секретар/ і М.Казанський/скарбник/. Число членів філії згодом збільшилося до 15 осіб. Ця філія є в постійному контакті зі своєю матірньою філією в Лібштаті та з Ліберецькою філією Громади. Від початку існування філії, її Голова М.Мельничук все діяльно виступав в обороні інтересів укр.емігрантів, турбуючися про побут їх та право на працю.

9. Мімонська філія.

Заходами Управи Ліберецької філії в кінці 1931.р. нав'язані були зносини з був. укр. стрільцями, що перебували в Мімоні. Після певної підготовчої праці, дня 20-го грудня т.р. відбулись Організаційні Збо-

ри філії в Мімоні, на яких обрано Управу філії: П. Сидор/голова/, П. Табачинський/секретар/ та П. Гуляк/скарбник/. Цей склад Управи є чинний і по нині. На 24. червня ц.р. складалась філія з 7 членів/на початку липня вже з 8/. Праця тут провадилася при блиській допомозі Управи Леберецької філії Громади, при чому вона наражалася на крайнє ворожу агітацію з боку членів УВРС, як повідомляла Управа філії вони користувалися напр. і такою "аргументацією" у своїх виступах проти Громади "То диктатура, котрі кулаком роблять рехт". Та на такі виступи свідоміші люди не звертають уваги та з Громади не виступають.

10. Турнівська філія.

Подібно як і в Мімоні, Леберецька філія звязалася з Укр. емігрантами в Турнові. Справа з заложенням філії Громади в Турнові йшла значно повільніше. Треба мати на увазі, що як у Мімоні, так і в Турнові, існували перед тим відділи УВРС. Через постійні "кризи" в центральній Управі організаційне життя УВРС занепадало, а серед членів місцевих відділів явилася нехоть до всякої організації. Так було й у Турнові, а тому з 15 - 17 укр. емігрантів, що перебували тут, зголосилося в члени Громади лише 6 осіб, які на зборах 11-го вересня 1932.р. постановили заложити філію Громади. Це сталося у значній мірі заслугами п. Ю. Артюшенка, який після відомого інциденту з проф. С. Шелузином, хоч і виступив із Громади, не бажаючи, щоб відповідальність за його поведінку в будь якій мірі впала на Громаду, але працею своєю їй по знозі помагав. Після заложення філії Громади Управа УВРС поведла тут порячкову акцію проти неї. На згаданих Зборах обрано таку Управу: В. Сиротюк/голова/, М. Гнатойко/скарбник/ та Ів. Гула/секретар/. Справами бібліотечними відала п. Скробачева. Трудно сказати, з яким наміром приступив п. Ів. Гула, бо хоча він на словах заявляв про своє невдоволення працею УВРС та про свою найбільшу охоту працювати для розвитку філії Громади, але фактично нічого для того не робив і навіть почав саботувати. Зрештою він у березні ц.р. виступив потягнувши з собою ще й другого члена філії так що в Турнові тимчасом залишилась група в складі 4-ох членів Громади.

11. Пшиборамська філія.

Українська кольонія в Пшиборамі існувала вже більше десяти років. Переважну її частину складали українські студенти тутешньої гірничої Академії. З бігом часу ця кольонія все зменшувалася, бо студенти кінчали науку й виїзжали. Студенське Т-во "Каменярі" з цієї причини/почасти й з інших/ стало нечинним. Отже укр. організаційне життя в Пшиборамі почало занепадати. Слід однак зазначити, що в осени 1930.р. пшиборамська кольонія брала діяльну участь в протестаційній акції проти "пацифікації". У березні 1931.р. зголосилося 5 осіб з Пшибораму в члени Громади. До кінця того року число їх збільшилося, так що дня 9-го лютого 1932.р. місцеві члени Громади, яких було вже 10, відбули збори і заложили тут філію. На голову обрано О. Карановича й на секретаря З. Миколаевича.

Пшиборамська філія заснована була для збереження останків укр. кольонії та її організаційного звязку з Прагою. Управа філії урядку-

вала що-тижня сходини членів, на яких роблено доповіді інформаційно-го характеру, чи то членами Управи, чи приїзшими референтами. Управі філії вдалося примістити більше 10 українців на сезоніві праці, які відкрилися близько Пшібраму. Вона передала Управі Громади в користування книжки й шафу, які дістала після фактичної ліквідації Т-ва "Каменярі".

В 1932.р. до філії нових 9 членів. По закінченні сезонівих праць частина членів Пшібрамської філії розїхалася, шукаючи нової праці, так, що Управа філії могла лише листовно з ними зноситися та подавати їм інформації про важніші події. Філія числить тепер 19 членів. У зв'язку із початком нових праць коло Пшібраму, члени філії знов починають поволи сюди вертати.

12. Пражська філія.

Заснування Празької філії сталось в наслідок міркувань внутрішньої організаційної доцільности. Треба було тісніше об'єднати членів Громади, які мешкали в Празі й її околицях, а з другого боку малося на увазі, що Управа філії перебере на себе полагодження справ чисто місцевого значіння і тим об'легчить працю членів центральної управи Громади, які провадили роботу в різних інших організаціях а зокрема в СУЕО, до з ним наша Громада була тісно зв'язана. Тому на річних загальних зборах Громади 23 січня 1932.р. постановлено було, після реферату голови Управи М. Галагана, заложити Празьську філію.

Дня 6-го квітня того року відбулися збори членів Громади, що перебували в Празі, які обрали Управу філії: проф. М. Лорченко /голова/, Юр. Тищенко-Сірий /заст. гол. і скарбник/ та Ф. Гай-Гавевський /секретар/. На 1933.р. в склад Управи філії обрано: інж. Я. Малько /голова/, інж. Ол. Левицький /заст. гол. і скарбник/ та П. Григорівченко /секретар/.

До Празької філії причислені також ті члени Громади, які не входять до інших філій, живучи на провінції, поодинокі чи невеликими групами. Таких є 14 осіб. У самій Празі й околицях її перебуває 40 членів. Після переведеної Управою філії першої "чистки" та виключення "мертвих" членів, в її складі числилось всього 54 членів /на початку липня присутило ще 2 члени/.

Празька філія Громади, разом із союзною Академічною Громадою, улаштувала свята 1-го Листопада й 22-го Січня, а в біжучому році відбулося кілька членських сходин. Члени філії підтримували зв'язки з Українською Академічною Громадою та з організаціями інших народів, а зокрема з Українсько-Литовським Студ. т-ом, де головою є член філії др. Д. Равич.

13. Стакчинська філія.

Філія нашої Громади в Стакчині /на Словащині/ заснувалась завдяки ініціативи п. Ю. Артюшенка, який перебував у тих околицях. Дня 2-го квітня ц.р. відбулися організаційні збори нової філії, на яких обрано Управу в складі: учит. П. Чайківський /голова/, М. Павлишин /секретар/ і М. Токарчук /скарбник/. Філія нав'язала зв'язки з укр. емігрантами, що перебувають в інших місцях тої частини Словащини. Це є наші емігранти, які або зовсім не були нігде організовані, або були давніше членами УВРС, але вже від довшого часу перервали з ним

ової зносини. В цей час у Стакчинській філії числиться 10 членів. Хоч Стакчинська філія виникла дуже недавно, але її Управа мала вже нагоду виступити в справі управління перебування українських емігрантів в ЧСР. Безробіття й нужда серед тамешньої укр. колонії стоять на перешкоді організаційної праці Управи філії.

ІІІ. Оломоуцька філія.

Дня 28.квітня ц.р. відбулись організаційні збори нової філії Укр. Громади в Оломоуці, яка повстала старанням інж. Ю. Колларда. На цих зборах, що зв'язані були зі святкуванням 72. річниці смерті Т. Шевченка, присутніх було 34 особи. На початку зборів інж. Коллард висвітлив завдання Укр. Гром. і її майбутньої філії в Оломоуці. Президія зборів обрана була така: голова сотн. Ол. Марунчак, секретар П. Лацик. По обранні Президії і коротким слові голови зборів інж. Коллард прочитав реферат на тему: Тарас Шевченко як народний пророк та ідеолог самостійності українського народу. Після реферату і додаткової промови голови зборів перечитані були ще раз головніші точки статуту і одноголосно постановлено заложити філію Укр. Громади в Оломоуці. На голову філії обрано сотн. Ол. Марунчака. Цей останній, однак, не міг виконувати функцій голови філії, так що до виконання їх від 4. червня ц.р. приступив заст. голови п. Гр. Лацик. Управа філії подала до Земського Уряду на затвердження статут філії. Ініціатор заснування Оломоуцької філії Громади інж. Коллард, хоч і не входив до складу її виконавчих органів, але активно своєю участю в її житті допомагав її Управі в організаційних справах та взагалі сприяв її консолідації. До складу т.ч. Управи філії тепер входять: інкас. Гр. Лацик/в.о. голови/, Д. Білецький/секретар/, М. Бусик/заст. секретара/, Д. Федюк/скарбник/, І. Шихинський/заст. скарб./, І. Патик, І. Галь, І. Штефанко та заступники: Н. Борис, І. Смух, І. Шевчук. Філія числила на 24. червня ц.р. 22 члени/потім зголосився ще один,

VII. КОШТИ ГРОМАДИ.

Питання про здобуття матеріальних засобів для ведення праці Громади та здійснення її завдань стало вже перед тою нарадою в кінці 1927.р., на якій ухвалено було заснувати Українську Громаду в ЧСР.

Від 1921.р. уряд ЧСР давав матеріальну підтримку українським емігрантським установам і організаціям. Із тим організацій допомогу доставав до 1925.р. Укр. Громадський Комітет, а пізніше новостворений Український Комітет. Цеї останній, як уже згадано, був в руках певної групи людей, досить нечисленої. Отже здавалося цілком правдоподібним, що з утворенням української емігрантської організації, яка об'єднає широкі верстви емігрантів, ця нова організація могла б з більшим правом надіятися на підтримку її з боку урядових чинників ЧСР, ніж організація нечисленої емігрантської групи. Тому й на згаданій нараді були пропозиції звернутись за поміччю до цих чинників. Але кінець-кінців нарада в цій справі стала на позицію, що обороняв учасник наради М. Галаган, а саме: працювати власними сила-

ми, малим апаратом та на ділі доказати життєздатність організації, поставленої й удержуваної засобами самої еміграції. Наслідком такого рішення там же на нараді зложено скромний, згаданий уже, "фондаційний фонд", на який склали: М. Лорченко-10 кч., М. Галаган-10 кч., М. Моралевич-10 кч., Ф. Стешко-10 кч., М. Сціборський-5 кч., Л. Костарів-5 кч., Д. Демчук-5 кч., Ст. Нижанковський-5 кч. Разом 65 кч.

Таким чином Громада розпочала свою працю лише зі своїми власними невеликими коштами і провадила її в наступних роках також на свої кошти, що складалися майже виключно із членських внесків. З признанням треба згадати на цьому місці працю члена Управи проф. М. Лорченка та члена Громади Д-ра З. Тивонюка, які здобували для Громади кошти демонстраціями телескопа з мегагеліоскопом. Рівнож з вдячністю треба згадати поміч Громаді від Д-ра Ант. Іващенка, який сприяв її чинности своїми значнішими пожертвами. Певна сума лишилася в скарбниці Громади після успішного закінчення організованих Управою Громади в 1929 р. автотракторних курсів. Всі інші кшти Громади-це були членські внески. Кожен член Громади при вступі платив 5 кч. вписового, а потім місячні внески, які до 1932 р. були у висоті 2 кч., а пізніше 3 кч., при чому безробітні члени Громади звільнилися від плачення місячних внесків на добу до 6 місяців. З того Управа Громади від Управ Філій діставала до 1932 р. 1 кч., а потім 2 кч. місячно.

ПЕРЕГЛЯД ГРОШОВИХ ОБОРОТІВ.

По касі:

	1928	1929	1930	1931	1932	Дебет.	Разом
1. Член. внес.	230 ⁵⁰	1821 ⁵⁵	1608 ¹⁰	946.-	935.-	514.-	5554 ⁷⁵
2. Пожертви	185 ⁵⁰	474 ⁵⁵	949 ¹⁰		102 ⁶⁰		1711 ⁷⁰
3. Звор. позик			200.-	140 ⁵⁰	985.-	97 ⁷⁰	1422 ⁷⁰
4. Перехідні			65.-	20 ⁵⁰	49.-	209.-	343 ⁵⁰
5. Авто-курси		10208 ⁷⁰					10208 ⁷⁰
6. Легіо-банк		3900.-	14454.-	2050.-	1095.-	550.-	22049.-
7. Ріжні		237.-	103 ¹⁰		21 ²⁰	105 ¹⁰	466 ⁴⁰
	415 ⁵⁰	16141 ²⁵	17379 ²⁰	3156 ⁵⁰	3187 ⁸⁰	1475 ⁸⁰	41756 ⁰⁵

	1928	1929	1930	1931	1932	Кредит.	Разом
1. Пом. оп. св.	25 ⁴⁰	850 ⁷⁰	610.-	20.-	322.-	434 ⁷⁰	2261 ⁷⁰
2. Канц. вид.	185 ⁴⁰	868 ⁷⁰	754 ³⁵	961.-	417.-	151 ⁴⁰	3287 ⁸⁵
3. Пошт. "		87 ²⁰	185 ¹⁰	153 ⁶⁰	224 ⁴⁰	162 ⁹⁰	833 ²⁰
4. Розііз. "		51 ⁶⁰	246 ⁸⁰	733 ⁴⁰	434 ⁴⁰	178 ³⁰	1604 ⁹⁰
5. Орган. "	300.-	50 ⁵⁰	201 ⁹⁰	15.-			566 ⁹⁰
6. Пож. та чл. вн. до СУЕО		274 ⁵⁰	1129.-	436 ⁸⁰	510.-	355.-	2705 ¹⁰
7. Авто-курси		9479 ⁹⁰					9479 ⁹⁰
8. Позики				925 ⁵⁰	867 ⁷⁰	76 ⁸⁰	1868 ⁷⁰
9. Перехідні			65.-	20 ⁵⁰	49.-	199 ⁸⁰	334 ³⁰
10. Легіо-бан.		4100.-	14300.-				18400.-
11. Ріжні					30.-	339 ³⁰	369 ³⁰
	460 ⁴⁰	15761 ⁹⁵	17492 ¹⁵	3265 ¹⁰	2874 ⁵⁰	1897 ⁴⁰	41751 ⁴⁵

На біжуч.рах.Легіобанку.

	1929	1930	1931	1932	1933	Разом
Дебет	4.653.70	14.154.20	1870.30	1463.-	545.-	22686.20
Кредит	3.928.70	14.174.20	2270.30	1569.-	554.80	22497.-

VIII. СЕКРЕТАРІАТ.

Умови, в яких довелося працювати секретаріатові Громади, почасти вже освітлені в попередніх розділах цього огляду. До того треба ще додати, що на початку Громада не мала свого помешкання, де міг би працювати секретаріат та де могла б відбувати свої урядування Управа. Для цієї цілі в 1928.р. Управа користувалася помешканням ЦЕСУСа; пізніше Громада Кубанців дозволила Управі нашої Громади користуватися її помешканням у певні дні й години. Короткий час/перша половина квітня 1929.р./ Управа Громади урядувала в помешканні грузинської реставрації "Колхида", але звідти треба було по змозі скорше вицофатись, щоб позбавитися надто близького і зовсім небажаного сусідства з агентурою ворожої влади. Лише 15-го квітня 1929.р. Громада мала своє стаłe помешкання при реставрації "На Нові" Пошти" /Прага VI, Вратиславова 23/. Коли в 1930.р. утворився СУЕО, він перебрав для себе це помешкання, але дав право користуватися ним усім союзним організаціям, в тому числі й нашій Громаді. Разом з СУЕО наша Громада переселилася в 1931.р. на нове помешкання/Прага II, На Пожіці 14/, потім в 1932.р. знов на инше/Прага XVI, Лібушина 1./ і нарешті в 1933.р./від квітня/ Громада спільно з СУЕО займає помешкання в Празі-Сміхові, вул. На Плані ч. 2056. В 1931.р. і в першій половині 1932.р. наша Громада користувалася помешканням безплатно а від липня того року платила відповідну частину/до квітня 1933.р. кч. 50, а потім кч. 75 місячно без опалу " освітлення/.

Від часу, коли праця Управи Громади більш-менш була унормована довелося їй полагоджувати наїріжнородніші справи, особливо ті, що стосувались захисту прав і інтересів укр. еміграції. До нашої Громади стали звертатися не лише її члени, але й сторонні особи та навіти українські установи й організації, які не могли чи не хотіли займатися полагодженням справ, так би мовити, конзультарного характеру/Укр. Вис. Педаг. Інститут, Укр. Гімназія, Т-во "Свобода", Батьківський Комітет, Спілка Студ. Медиків й інші/. Завдяки цьому діловодство Громади від 1929.р. дуже зросло і вимагало для його провадження багато часу та праці секретаріату. Правильне, точне й скорє полагодження всіх біжучих справ Громади були тим трудніше, що Громада не мала до своєї розпорядимости таких потрібних канцелярії технічних засобів, як пишущі машини/Укр. й чеська/, аж до того часу, коли їх придбав СУЕО. Преборюючи всякого рода труднощі, секретаріат Громади виконував все-таки добре свої завдання. З утворенням СУЕО наша Громада сама вже не виступала перед урядовими й громадськими чинниками в справах заступництва інтересів укр. еміграції, а секретаріат Громади по одержанні подібних справ формально передавав їх для полагодження до секретаріату СУЕО.

За минулі роки праці Громади зареєстровано вхідних і вихідних паперів різного змісту:

1928 - 102 чис.	1931 - 459 чис.
1929 - 797 чис.	1932 - 334 чис.
1930 - 539 чис.	1933/до 24.VI./ - 227 чис.

За цей час Управа Громади через секретаріат полагодила чималу кількість справ укр.емігрантів, а саме:

Добуто документів на побут в ЧСР..	178
" дозволів на право праці.....	88
" закордонних пасів і віз.....	11
Видано посвідок про родинний стан.....	28
" " немаєтності.....	36
" " тотожності і ін.....	19
Вистарано стипенді* і ін.допомог.....	25

Одо особистих інтервенцій в урядах, які довелось зробити в звязку з полагодженням різних справ, то трудно подати точне їх число. В кожному разі можна з певністю сказати, що рахувати їх треба не десятками, але сотнями. До того слід ще зазначити, що хоч від кінця 1930.р. полагодження справ захисту інтересів Укр.емігрантів перебрав на себе СУЕО, але ця формальна зміна мало що в дійсності змешпила працю головних чинників Управи Громади, бо ж фактично більшість членів Управи Громади була членами Управи СУЕО, а зокрема останніх 1 1/2 років секретар нашої Громади інж.М.Піцкович був також секретарем СУЕО. Коли взяти це під увагу, то можна сказати сміло, що число полагоджених при участі секретаріату нашої Громади справ укр.емігрантів, що найменше треба потроїти супроти числа вгорі наведеної таблиці.

ІХ. ДОПОМОГА І ЗАХИСТ ІНТЕРЕСІВ ЕМІГРАЦІЇ.

Із надто скромних засобів Громади, Управа її не могла, звичайно, уділяти значної матеріальної допомоги укр.емігрантам, які до неї за тим звертались. Та все таки уникнути цього не можна було, і Управа Громади видавала невеликі грошові допомоги, чи давала позики, особливо, коли людині потрібні були гроші для знайдення праці, або для подорожі на працю. Не маючи змоги давати більшу матеріальну поміч із засобів Громади, Управа вживала заходів перед відповідними чеськими установами, щодо задоволення подібних прохань укр.емігрантів. Доведилось звертатися до Ч.Чер.Хреста, Мініст.Зак.Справ, Чес.-Укр.Комітету для допомоги студентам та інших урядових установ і навіть приватних організацій. Предметом інтервенцій були справи уділення емігрантам харчів, ночівлі, медичної опіки, грошової допомоги, одноразової чи у формі стипендіяльній, улаштування на працю і багато інших. Найбільше однак доводилося виступати в обороні правних інтересів нашої еміграції.

Треба зазначити, що перед заснуванням нашої Громади й на початку її існування серед частини укр.еміграції в ЧСР поширена була помилкова думка, ніби в справах оборони матеріальних і правних інтересів укр.еміграції, може виступати перед відповідними чинниками лише Укр.Комітет, як "спадкоємець" колишнього укр.Гром.Комітету. Коли з часом цілковита безпідставність цієї легенди, що її штучно підтримувала заінтересована в тому група людей, стала для всіх очевидною, то до нашої Громади почали звертатися всі ті, хто не мав охоти користуватися допомогою чи протекцією згаданої вже групи людей, які засідали в Укр.Комітеті. В міру того, як збільшувалась

лось число осіб, які переставали вірити ційно згаданій легенді, збільшувалась і клієнтура нашої Громади, бо кожному було зовсім ясно, що Управа Громади з таким самим пилом і з неменшим успіхом полагоджувала всі ті справи, яких повернення вважалось досі за "сферу компетенції" Укр. Комітету. Відомо, що, коли клієнти нашої Громади у своїх заявах спеціально підкреслювали своє небажання звертатись до Укр. Комітету. Були також і скарги, що в Комітеті брали на полагодження справи гроші, але їй не було полагоджено; рівнож були прохання, аби Управа Громади вимагала від Комітету повернення переданих йому раніше справ та перебрала на себе дальше їх ведення.

Виступи Громади щодо правової допомоги укр. еміграції відносились найбільше до права побуту, права праці, дозволу на візд до ЧСР чи виїзд звідси до іншої держави, оборони перед утисками чи переслідуваннями, завірення документів та перекладів з української мови, видачі різних посвідок/тотожності, немаєтності, родинного стану/і т.д. Само собою зрозуміло, що не можна в цьому короткому огляді подати докладніші відомости про працю Громади, виконану за п'ять років для захисту прав і інтересів укр. еміграції. Членам Управи, що полагоджували ці справи доводилось інтервеніювати у найрізноморідніших урядових, громадських і приватно-правних установах/окрім уже згаданих, також Мініст. Вн. Справ, Мініст. Справедливости, Мініст. Соц. Опіки, Мініст. Здоров'я, Мініст. Освіти, Мініст. Залізниць, Мініст. Нар. Оборони, Земський Уряд, Поліційні Управління, Мійський Магістрат, Хліборобське Об'єднання, громадсько-політичні організації й чинники і т.д./Повторяєм, що інтервенції і різних заходів на користь укр. емігрантів за п'ять років переведено було не десятки, але сотні. Про це свідчить обширний документальний матеріал, що переховується в архівах Громади, а ще більше про це знають ті, що близько стояли до справ та чинности Управи Громади. Про все це писати трудно, але кілька важніших фактів треба все таки тут зазначити.

В місяці травні 1909.р. Управа Громади подала меморандум Високому Комісареві в справах емігрантів при Союзі Народів. Треба сказати, що десь у квітні того року польонофільська "Генеральна Рада" у Парижі видала свій заклик до укр. еміграції, аби вона через свої організації давала п. Ол. Шульгину уповноваження на заступництво її інтересів перед відповідними чинниками/комісія для справ біженців/у Женеві. Загально було відоме становище як самого п. Ол. Шульгина, так і інших людей із польонофільського табору щодо захисту прав і інтересів цієї укр. еміграції, в тому її галицької її частини. Було відомо, що п. Ол. Шульгин, з огляду на своє становище супроти поляків, одмовився боронити інтереси укр. емігрантів-галичан. Отже Управа Громади при цих умовах не могла дати йому уповноваження виступати також і в мени нашої Громади. Натомість вона/а з нею й Укр. Громада в Брні та Укр. Громада у Франції/вислала до Женеви свій окремий меморандум, в якому після відповідної аргументації і констатування, що одна частина укр. емігрантів в комісії для справ біженців заступлена вже п. Ол. Шульгиним, Управа нашої Громади виставила такі домагання: 1/признати за окрему категорію емігрантів/як російська і вірменська/всю українську еміграцію незалежно від того, з яких частин національної укр. території вона походить; 2/признати право укр. емігрантів на їх національне ім'я "українець", яке мало-б бути означене у біженецьких пасах замість означення їх "росіянин", "поляк" чи ін; 3/поширити міжнародню допомо-

зову акцію на укр.еміграцію з усіх укр.земель.і 4/допустити до участі в роботі комісії в справах еміграції заступника тієї частини укр.еміграції,інтереси якої не є в комісії заступлені.На цей виступ Управи Громади орган українських польонофілів"Тризуб"відповів лайками на адресу Управи нашої Громади і спеціально Голови Громади М.Галагана,називаючи їх Юдами,а тодішні польський міністр зак.справ Залеський,що мав реферувати в комісії,як повідомлялось у пресі,меморандум нашої Громади просто кудись заховав і його в комісії не зреферував.

На весні наступного 1930.р.в ЧСР стала актуальна справа оборони українського національного імені в документах/т.зв.нансенівських пасаж/,що їх малося видавати емігрантам на основі міжнародної угоди.Йшло про те,об в тих документах правильно було означено національність українців/"походженням українець",а не"походженням росіянин",як це значилось в ухваленій формулі/Представники нашої Громади брали активну участь в об'єднанні,яке отворилось із представників кількох організацій у Празі,для ведення цієї акції.Представник Громади - її Голова М.Галаган входив до складу Експертної Комісії,брав участь у спільній делегації до рішучих чинників ЧСР,яким подано відповідний меморандум,та зрештою був обраний/разом з пр.С.Шелухиним і інж.Д.Андрієвським/як делегат до Женевы,де малося боронити нашого національного імені перед дотичними міжнародними чинниками.В імені Громади Управа підписала спільний меморандум у цій справі,який подано було секретареві Союзу Народів.Переведена акція скінчилась успішно,бо уряд ЧСР задовольнив домагання української еміграції/по інших державах так не сталося/.

Енергійних заходів довелося ужити в р.р.1930-32 на захист уже заарештованих раніше шести укр.студентів/Барановський і тов./,що були арештовані в Кошицях;далі для визволення арештованого на Словацьчині учителя-українця/Вол.Коника/,якого видачі для судової розправи "за морд" вимагали поляки,та для недопущення видачі полякам трьох українських молодих людей,що мали стати перед доразовим судом як обвинувачені в нападі на поштовий віз.В цих справах Голова Громади М.Галаган особисто інтервеніював у пана Міністра Справедливости,в Мін.Внутр.Справ та Мін.Загр.Справ,як також у впливових громадсько-політичних чинників.Усі справи скінчились добре для тих,що були арештовані.В біжучому році Голова Громади інтервеніював знов за втікача з Ліська/Троїй/.Взагалі треба ствердити,що всієї еміграції українські емігранти з Галичини значно частіше,ніж інші,потрібували опіки,бо під впливом польських консулів місцеві органи влади значно більше й частіше їх пересували,ніж емігрантів з Великої України.

В цілях уможливлення укр.емігрантам діставати позики від т.зв. Нансенівського Уряду в Женеві Голова Громади те в кінці 1929.р.навіязав зносини з представником того уряду в Празі.Пізніше перед цим празьким представництвом заступництво всіх союзних організацій передано було Управі СМЕО,яка при зятягненні позик управлена ручиться за поодинових петентів.

Окремо треба згадати про особливу форму допомоги укр.еміграції,яку в 1929.р.здійснила Управа нашої Громади шляхом організації авто-тракторних курсів.Після того,як Голова Громади перевів перетрактації з Мін.Зак.Справ,це останнє згодилося дати розпорядження,аби наші Громаді російська організація "Земгор" дала можливість користуватися помешканням,приладдями і машинами авто-тракторної школи в Празі,яка удерувалась на кошти видавані Мін.Зак.Справ.Рівнож для нашого курсу видано було безплатно бензину та

олій. Завдяки цьому можна було перевести курс навчання й практичні справи за невелику плату від кожного курсанта/200кч./ . Цими грошми оплачено працю інструкторів та покрито інші необхідні видатки зв'язані з організацією тих курсів. Справа курсів закінчилась з повним успіхом. Всіх курсантів було 36 осіб, із них 3 після закінчення курсу навчання з різних причин не скотили піти на поліцейський іспит, а всі інші в числі 33 успішно склали цей іспит та дістали від поліції "вудчий лист". Управа Громади видала їм відповідне свідоцтво укр. і франц. мовами. Частина з тих курсантів тепер працює як шофери й має з того фаху джерело існування.

На прохання Голови Громади в травні 1933.р. проф. Др В. Гармашів ласкаво згодився давати безплатні медичні поради членам Громади, яких буде йому поручати Управа. Члени Громади, що живуть по-за Прагою, можуть дістати безплатно поради листовно на свої листовні запитання.

Х. ОБ'ЄДНАННЯ ЕМІГРАЦІЇ.

Майже від самого початку існування нашої Громади встановився близький контакт між нею й Громадою Кубанців. Власне, це була співпраця кубанських українців з Управою нашої Громади, бо ж Громада Кубанців, як організація краща, мала в своїм складі й неукраїнців, які в загально-українській роботі участі не брали. Організаційне об'єднання з Громадою Кубанців настало після утворення СУЕО, до складу якого приступила також і Громада Кубанців; воно тривало до початку 1933.р., коли ця остання, з причин внутрішнього характеру, перестала бути членом СУЕО.

Про відносини нашої Громади з Громадою у Брні докладніше писалось уже у відповідному розділі цього огляду. Організаційний зв'язок між ними через СУЕО існував через який час, як рівнож і дружні відносини, але обставини й умови нашого життя ставлять знов на чергу питання про більше тісний зв'язок і співпрацю цих двох споріднених організацій.

Справою ширшого об'єднання української еміграції, і то не лише в ЧСР, займалась Управа нашої Громади ще в листопаді 1929.р. Здійснити це прозкутувалось пляхом скликання "Всеєміграційного Конгресу", який мав би обрати керуючий центр укр. соборницької еміграції. Виявилось, однак, що перевести ширше об'єднання не вдасться без попередньої організаційної підготовки в поодиноких державах. Таким чином перед Управою Громади стало питання об'єднання українських емігрантських організацій в ЧСР, і Управа Громади енергійно за це взялася.

Не місце тут докладно описувати, як зрештою пришло до створення Союзу Укр. Емігр. Організацій в ЧСР. Про це вже досить писалось в різних періодичних виданнях і спеціально у "Вістнику СУЕО" за 1930-32 р.р. Визначимо лише, що цілковита роз'єднаність, яка була досі між організаціями, диктувала необхідність починати справу об'єднання здалека. З метою підготовки ґрунту для дальшої акції Голова Управи нашої Громади в грудні 1929.р. звернувся до українських установ та організацій з пропозицією спільно відсвяткувати 22 січня. На цю пропозицію відгукнулись організації/УВРС та Укр. Комітет/, які до того часу контакту з нашою Громадою уникали. Після цього свята розпочались довгі і незвичайно нудні пертрактації про створення Союзу. На одній стороні виступали представники нашої Громади

та Громади Кубанців, а на другій УВРС та Укр.Комітету. Трохи пізніше став брати участь в переговорах та виробленні статуту такої і представник Т-ва "Єдність". Лише після шестимісячної праці пришло кінець-кінців/12.липня 1930.р./до зборів Ради Союзу, які сквалили статут і вибрали тимчасові органи СУЕО. Та Укр.Комітет боючись, що йому доведеться втратити на користь СУЕО частину одержуваної від Мініс.Зак.Справ субсидії, хоч і провадив пертрактації, але фактично не хотів допустити створення Союзу. Колиж Союз все-таки створився, то Укр.Комітет до нього не пристав. Про дальшу епопею СУЕО говорити не будемо/хто хоче про це довідатись нехай прочитає "Вістник СУЕО"/. Фактом є, що одні організації із СУЕО вис-тупали, а знов другі приступали, і лише наша Громада та Укр.Громада у Брні продовжують бути членами Союзу від самого початку і до-тепер. При тому слід зазначити, що для праці в СУЕО набагато більше від-дали свого часу і енергії члени Управи та взагалі члени нашої Громади. Тепер до складу Союзу належать: наша Громада, Укр.Громада у Брні, Укр.Академічна Громада у Празі, Студ.Спілка у Брні та Українська Тіноча Громада у Чехах.

Ініціативу створення ширшого об'єднання української еміграції перебрала тимчасом Українська Національна Рада у Бельгії, з Головою якої інж.Дм.Андрієвським Управа нашої Громади навязала зносити це на початку 1930.р. Наслідком переведених пертрактацій та підготовчої роботи пришло до фактичного створення Європейського Об'єднання Українських Організацій на чужині. Повстання цього Об'єднання публічно під датою 21.січня 1932.р. задекляровано було через оголошення угоди, підписаної головами семи українських організацій, що діяли в таких державах: Бельгія, ЧСР, Австрія, Болгарія, Литва, Італія, Німеччина. Через Союз Укр.Емігр.Організацій в ЧСР наша Громада таким чином входить у склад Європейського Об'єднання, з ініціативним проектом якого Управа нашої Громади виступила вже давніше, але якого повстання стало дійсним фактом лише два роки пізніше.

ІІ. ЧИННІСТЬ ЗАГАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ.

При огляді праці поодиноких філій Громади вже було зазначено, що вони провадили не лише чинність культурно-освітню та допомого-ву, але й загально-національну. Управа Громади в міру змоги все йшла на зустріч філіям у цьому відношенні. Секретар Управи інж.М.Таркевич та Голова Громади виступали на місцях з різними рефератами, посилались до філій писані реферати з нагоди витатних подій з історії нашого національного руху і вільної боротьби; у висиланих періодично обіжниках посилались інформації про сучасний стан нашої боротьби, про положення укр.справи на міжнародньому форумі, про важніші події з українського життя на еміграції та в краю. Від квітня ц.р. Управа почала видавати орган Громади під назвою "Інформаційний Листок".

Але помимо всієї тієї праці для членства Громади, яке перебувало на провінції, Управа уряджувала й у Празі різні публічні виступи, як сама так і в спілці з іншими організаціями, з метою консолідації української соборницької еміграції, збереження традицій наших вільних змагань, для протесту проти насильств з боку окупантських влад та підтримування еміграції духу волі до дальшої боротьби.

за визволення України та для пропаганди серед чужинців ідей і цілей нашої боротьби, т.є створення Української Самостійної Соборної Держави. Треба тут зазначити, що з утворенням в 1920.р.СМД тим самим ці завдання мусіли перейти до нього, а Управа Громади стала обмежувати свою чинність на справах більш-менш внутрі-організаційних.

У червні 1929.р. Управа нашої Громади разом із Управою Громади Кубанців урядила свято Івана Франка. В кінці того року Управа заініціювала Збори представників різних організацій у Празі з метою улаштувати протестаційне віче проти нової хвилі переслідувань українців большевицькою владою. На заклик Управи нашої Громади інші організації відгукнулися слабо, так що трудно було сподіватися імпозантності віча. Тому наша Управа рішила обмежитися на опублікованні свого протесту в українській і чеській пресі. Про спільне святкування 22.січня в 1930.р. вже згадано в попередньому розділі. Тут буде до речі додати, що виявлена солідарність заініціювала всім. У квітні того року наша Громада брала участь у влаштуванні академії-концерту на вшановання річниці смерті Тараса Шевченка, а потім також і свято 1.листопада. І взагалі наша Управа ко року брала діяльну участь в урядженні урочистих академій або концертів в дні загально-українських свят, чи інакше відзначала ці дні. Рівнож Управа Громади все відгукувалась на ювілеї чи вшанування визначних українських діячів.

У травні 1930.р. уряджено було для членів Громади і гостей реферат проф. К.Доського на тему: "Адміністративний устрій на Україні", а в червні того року відбувся реферат ген. М.Омелянвича-Назленка на тему: "Українсько-польська війна". Тогож року 30 серпня, в 11 річницю здобуття Києва українськими військами, для членів нашої Громади і союзних організацій та гостей улаштовано було товаришескі збори, на яких з рефератами виступили: М.Галаган- "Значіння здобуття Києва для українського визвольного руху", ген. М.Омелянчик-Назленко- "Рік 1919-переговори з Добармією", О.Бойдуник- "Участь Галицької Української Армії в здобутті Києва" та П.Макаренко- "Україна й Кубань". Реферати викликали живий інтерес, так що обмін думок з приводу них зайняв три вечори.

Члени нашої Управи й взагалі члени Громади брали діяльну участь в протичаційній акції проти польської "пацифікації" в осесні 1930.р. а Управа Громади окрім того, ухвалила опублікувати свій протест та розіслала його по всіх філіях Громади на зразок для подібних протестів.

В імени нашої Громади її Управа старалася маніфестувати загально-українську справу з нагоди визначніших подій в житті інших народів і спеціально народу чехословацького, на землі якого доводиться жити членам Громади. Це робилося в формі складення усних, або посилення писемних вітальниць чи кондолянцій відповідно стилізованих. Окрім того, у відповідних випадках Голова Громади особисто розписувався на листі в канцелярії Президента Республіки. На такого рода виступи Громади чи її Голови вона ставала від дотичних урядових установ чи громадсько-політичних організацій і чинників подяку. Тим маніфестовано нашу справу.

Справу пропаганди серед чужинців українських національно-визвольницьких змагань та інформаційну чинність серед чужинців, Управа Громади все вважала за одно з важких завдань української еміграції. Тому члени нашої Управи і Громади працювали для цієї мети також і поза Громадою.

ХІТ.ПІДСУМКИ.

У попередньому, короткому і досить схематичному, огляді не можна було подати всі бодай важніші факти з життя Громади, та зареєструвати всі прояви її наслідки її існування та чинності. Найбільше, що можна було зробити, це дати загальний образ з зазначенням деяких фактів та наведенням деяких даних більше для ілюстрування того загального образу, ніж з метою докладного їх реєстрування. Зрозуміло отже, що в короткому огляді не можна було також докладніше з'ясувати ті обставини, в яких Управі Громади довелося провадити свою працю. А це, звичайно, має велике значіння при оцінці всякої праці.

Як зазначено на початку огляду, Українська Громада в ЧСР зродилася серед організаційного хаосу розпорошеності української еміграції. Повстання Громади не поклато однак країв боротьбі між поодинокими угрупованнями та не принило гризні між окремими групами та навіть поодинокими людьми. Неприязно, супроти нашої Громади, настроєні організації, групи і поодинокі люди поборювали її всякими способами та старалися шкодити її чинності, не цураючися і таких засобів як наклепи, дискредитація її чільних людей, внесення в її життя сварок, гуртківщини, дрібного політиканства і т.д. Ворожлива емігрантська психіка, брак свідомості своїх обов'язків, відсутність загально-визнаного авторитету, неможливість примінення серйозних санкцій - все це в умовах емігрантського життя являється добрим ґрунтом для буїного розцвіту серед еміграції явищ, які були б неможливі в умовах життя нормального. Тому-то кожна емігрантська організація, яка хоче бути не паперовою але живою чинною організацією, доводиться мати діло й боротися з такими сумними явищами, як недисциплінованість, розбрат, інтриганство, взаїмна ворожнеча й безцільна боротьба, недбальство, сваволя і т.д..

Нашій Громаді, що зродилася серед таких умов сумного емігрантського існування довелося також у своїм житті і чинності зазнати всяких труднощів при досягненні поставленої собі мети. На заклик Громади до об'єднання і консолідації конструктивних елементів української соборницької еміграції, її або відповідали формальною згодою, але при тому закулісово працювали проти об'єднання, або навіть приступали до нього, але з метою матеріяльного використання створеного союзу. Іншим знов, перешкодою до об'єднання була певна особа, а коли та особа добровільна уступила то... об'єднання також не сталось. Для внесення дезорганізації внутрі Громади, серед членства її периферійних організацій, ширились неправдиві відомості та різні наклепи, які треба було вияснювати і спростовувати. Одним із улюблених противників Громади способів поборювання її, в маркуванні нашої Громади/у пресі, на зборах, в розмовах і т.д./ як організації "фашистівської". Це робилося з метою аж надто очевидною: в урядових та впливових громадськи-політичних чинників демократичної ЧСР "фашистівська"/до того ще і чужинецька/ організація тішиться симпатіями й довірям не повинна! А з другого боку примінялося тактику замовчування фактів із життя і чинності Громади, не підтримувалося виявлену Громадою ініціативу, хоч би й справа, безсумнівно, була добра і корисна. Був також випадок, коли особа, близька до Укр. ес-ерів, не вважала за вказане навіть відповісти на лист управи "фашистівської" Громади, хоч розходилося о рятування голодних і убогих сиріт помершого укр. стрільця, який за свого життя значно більше

стояв ідеологічно до тих самих ес-ерів, ніж до будь-яких фашистів. Можна було б навести чимало прикладів, коли гуртківщина, розбрат і безцільна взаємна боротьба шкідливо відбивалася на загальних інтересах нашої справи. Але тут ми цим не будемо затримуватися; бо виявлення тих сумних явищ не входить у наше завдання. Загалом можна сказати, що Управі Громади цілий час довелося працювати в атмосфері боротьби, відбиття нападів, оборони і т.д.

Не зважаючи на всі ці труднощі, наша Громада всеж таки з кожним роком зростала чисельно і консолідувалася всередині. Непевні елементи серед її членства відпадали, або були видалені, а можна сказати, що тепер її розбити вже не будуть в стані її отверті противники й тайні вороги. Членство Громади окріслювалося на ґрунті змагання до Української Соборної Державності, до якої шлях веде через боротьбу ідейну й евентуально фізичну. А зовнішнім виявом внутрішньої солідарності має бути членська відзнака, на якій символічно означені мета й способи наших національно визвольних змагань, як їх розуміє членство нашої Громади.

Річ зовсім очевидна, що з різних причин не могли всі члени Громади в однаковій мірі брати активну участь в її чинності. Працювали головню члени Управ, як центральної, так і філіяльних. А членство нашої Громади виявляло належне зрозуміння для цих активних працівників, цінило їх корисну роботу й своїми формальними постановами висловлювало їм признання й подяки. Зокрема чергові загальні збори поставили відзначити довголітню працю на користь організації Голови Громади Д-ра М. Галагана, а Надзвичайні Загальні Збори 23-го червня ц.р. висловили подяку як Голові, так і всім членам та прихильникам Громади, що своєю працею і підтримкою сприяли її розвиткові й внутрішній консолідації.

Не ризикуючи розминутися із правдою, можна сміло твердити, що Українська Громада в ЧСР не тільки подавала руку помічі жертвам нашої національної боротьби, але й даліше її провадила в міру своїх сил і можливостей. Самим організована в Громаді частина соборницької української еміграції сумлінно повнила свій моральний обов'язок супроти свого Народу і своєї поневоленої Батьківщини.

ЗМІСТ.

Передмова

I. Підготовчий період.....	I.
II. Фактичне заложення Громади.....	2.
III. Початок правного існування.....	3.
IV. Членство Громади.....	5.
V. Органи Громади.....	7.
VI. Філії Громади.....	10.
VII. Кошти Громади.....	19.
VIII. Секретаріят.....	21.
IX. Допомога й захист інтересів еміграції....	22.
X. Об'єднання еміграції.....	25.
XI. Чинність загального характеру.....	26.
XII. Підсумки.....	28.

ВАЖНІШІ ДРУКАРСЬКІ ПОМИЛКИ:

Сторінка	Рядок Згори Знизу	Надруковано	Має бути
I.	8	-	стати
I.		23	дали
6.		2	було члена
9.	14	-	Ці
9.	26	-	взяти
10.	-	4	Праго
11.	-	4	отворилась
12.	16	-	привини
14..	-	5	Іх
18.	7	"	філії нових
19.	10	-	34 особи.
19.	-	20	Бусик
19.	-	11	тим
20.	6	-	пропущено:
20.	26	-	3554.-
21.	-	11	були
23.	5	-	Біли
26.	-	13	в'їдатних
27.	-	19	протицтаційній
28.	15	-	припило
29.	4	-	ми цим
29.	-	10	23-го
			стояти
			дала
			бувшого члена
			Всі
			взято
			Прагою
			створилась
			причини
			Із
			філії зголосилося
			нових
			34 особи, в тому числі
			4 гостей.
			Булик
			тих
			С. Чернявський-5 кч.
			5554.-
			було
			Були
			в'їдатних
			протестаційній
			припинило
			ми над цим
			24-го

